

40. Yılında Sovyetler Birliği'nin Afganistan'a Askeri Müdahalesinin Temel Sebepleri Üzerine Bir Değerlendirme

Cumhur KAYGUSUZ*

Özet

Afganistan'da 27 Nisan 1978 tarihinde gerçekleştirilen darbe ile iktidara gelen Afganistan Demokratik Halk Partisi, SSCB'den aldığı destekle radikal bir reform programını hayata geçirmiş, ancak söz konusu programın uygulanması esnasında ortaya çıkan sorunlar ülkedeki mevcut siyasi durumu daha da istikrarsız bir hale getirmiştir. Parti içindeki Halk ve Perçem kanatları arasında ortaya çıkan hizipleşme de iktidarı giderek zayıflatmış, bununla birlikte dış destekli fanatik köktendinci gruplar Hükümete karşı silahlı mücadeleye girişmişlerdir. Bu şartlar altında SSCB üst yönetimi 12 Aralık 1979 tarihinde Afganistan'a askeri müdahale kararı almıştır. Çalışmamızda söz konusu kararın alınmasına sebep olan temel faktörler incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Sovyet-Afgan Savaşı, SSCB, Leonid Brejnev, Yuriy Andropov, Nur Muhammed Terakki, Hafızullah Emin, Ştorm-333*

40. Лет Ввода Советских Войск в Афганистан: Анализ Основных Обстоятельств

Аннотация

После прихода к власти левой Народно-демократической партии Афганистана в апреле 1978 г. во главе Нур Мухаммед Тараки, внутривполитическая ситуация в Афганистане оставалась весьма нестабильной. Пользуясь всесторонней поддержкой со стороны Москвы, кадры НДПА пошли на радикальные реформы в стране.

* Dr., Rusya tarihi ve politikası uzmanı. cumhurkaygusuz@gmail.com. (Makale gönderim tarihi: 10.10.2019; Makale kabul tarihi: 20.11.2019)

Однако из-за их неподготовленности реформы не достигали необходимых результатов. Ослабляла НДПА еще внутривластьная борьба между фракциями «Хальк» и «Парчам». Одновременно усиливалось влияние радикальных религиозных движений и группировок, которые начали вооруженную борьбу против правящего режима. В этих условиях советское руководство 12 декабря 1979 г. принимало решение о вводе войск в Афганистан. В статье рассматриваются основные факторы, которые повлияли на процесс принятия данного решения.

Ключевые Слова: *Советско-афганская война, СССР, Леонид Брежнев, Юрий Андропов, Нур Мухаммед Тараки, Хафизулла Амин, Операция «Шторм 333».*

Sovyetler Birliği tarihinde Leonid Brejnev döneminin en ciddi stratejik hatalarından biri olarak kabul edilen Afganistan'a askeri müdahalenin başlangıcının üzerinden geçen 40 yıllık süre zarfında gerek Rusya'da gerekse Batılı ülkelerde söz konusu mesele üzerine akademik düzeyde pek çok araştırma yapılmış, sayıları binlerle ifade edilen ve birbirinden farklı görüşleri barındıran bilimsel makale ve kitaplar yayımlanmıştır. Ayrıca KGB, Kızıl Ordu Hava İndirme Birlikleri VDV ve Askeri İstihbarat Teşkilatı GRU tarafından 27 Aralık 1979 tarihinde başkent Kabil'de Tümgeneral Yuriy Drozdov'un komutasında ortaklaşa gerçekleştirilen ve Sovyet-Afgan Savaşının başlangıcı olarak kabul edilen Ştorm (Fırtına) 333 Harekâtının da hemen hemen tüm detayları aydınlatılmıştır¹. Lakin gelinen noktada birtakım hususlar halen ciddi tartışmalara konu olmakta; özellikle de SSCB'nin temel politikalarını belirlemekle mükellef olan Politbüro'nun son derece olumsuz sonuçlara yol açan böylesine

¹ V. Rubtsov, "Sovetskiy Soyuz v Neob'yavlennoy Voyne v Afganistane (1979-1989 godı): Osmıslenie Proşlogo", *Novaya i Noveyşaya İstoriya*, No: 1, 2009, s. 60-61.

radikal bir kararı hangi şartlarda ve neden aldığına dair tam bir fikir birliğine varılamamaktadır.

Sovyetler Birliği'ni o zamanki resmi adıyla Afganistan Demokratik Cumhuriyeti'nin iç meselelerine müdahil olmaya sevk eden ana etkenler makalemizde irdelenmeye çalışılmıştır. Söz konusu müdahalenin dönemin uluslararası siyasi arenasında oldukça büyük ve negatif reaksiyonlara maruz kalmasından dolayı, Politbüro ve Afgan Hükümeti, dünya kamuoyunu ikna etmek maksadıyla gerek basın gerekse diplomatik kanallar aracılığı ile muazzam bir propaganda faaliyeti yürütmüştür. Bu bağlamda Kızıl Ordu'nun Afganistan topraklarındaki varlığının sebepleri, hukuki dayanağı ve hangi koşulların gerçekleşmesi halinde mevzubahis askeri müdahalenin sona ereceği gibi hususlarda uluslararası camiaya yönelik demeçler verilmiştir. Örneğin, Kızıl Ordu birliklerinin Afganistan'a girmesinin hemen ardından Pravda gazetesine verdiği demeçte Brejnev'in kullandığı şu ifadeler oldukça dikkat çekicidir:

“Sovyetler Birliği Silahlı Kuvvetlerini Afganistan'a gönderme kararını güçlkle aldık. Ancak bu kararı alırken partinin merkez komitesi ve Sovyetler Birliği Hükümeti tam bir sorumluluk bilinciyle hareket etmiş ve mevcut koşulların yaratabileceği olası sonuçları tüm yönleriyle dikkate almıştır. Askerlerimizin tek bir görevi var: Afganlar ile iş birliği içerisinde bu ülkeye yönelik olarak dışarıdan gelen tehditleri bertaraf etmek. Afgan Hükümetinin bizlerden askeri müdahale konusunda yardım talep etmesini gerektiren koşullar ortadan kalkar kalmaz birliklerimiz bu ülkeden ayrılacaklardır”².

Peki, Politbüro'nun böyle bir kararı almasının temelinde yatan faktörler nelerdir? Söz konusu soruya yanıt verebilmek için bu hadisenin öncesinde yaşanan bazı gelişmelerin üzerinde kısaca durmamız gerekiyor: Aralarında Afganistan Demokratik Halk Partisi üyelerinin de

² L. Brejnev, *Leninskim Kursom (Reçi i Stati): V 9 t., T. 8, Politizdat, Moskva 1981, s. 247.*

bulunduğu subaylar grubunun 27 Nisan 1978 tarihinde gerçekleştirdikleri darbe ile General Davud Hükümeti devrilmiş ve Nur Muhammed Terakki devlet başkanlığı görevine getirilmiştir. Afganistan Demokratik Halk Partisi'nin iktidarı ele geçirmesi Moskova'da olumlu karşılanmış, söz konusu iktidar değişikliğinin Afganistan'ın feodalizmden sosyalizme geçiş sürecinde önemli bir kilometre taşı olduğu parti organları nezdinde dile getirilmiştir. Bu şartlar altında Kabil'de işbaşına gelen yeni hükümet ise Moskova'yı tıpkı eskiden olduğu gibi, sadece iktisadi açıdan yardım alabileceği stratejik bir ortak olarak görmekten ziyade uygulamaya konulacak reform programını gerçekleştirme aşamasında her konuda tam destek sağlayabileceği ideolojik bir süper-müttefik şeklinde değerlendirmiştir. Devlet Başkanı olarak göreve başladıktan hemen sonra yaptığı açıklamada da Terakki *"Afganistan, Marksizm ve Leninizm prensipleri doğrultusunda sosyalizm düzenini tesis edecek ve her daim sosyalist kampta yer alacaktır"* şeklinde konuşarak rejimin siyasi yönünü net bir biçimde ortaya koymuştur³.

SSCB ile Afganistan Demokratik Cumhuriyeti arasında 5 Aralık 1978 tarihinde imzalanan karşılıklı dostluk ve iş birliği antlaşması iki ülke arasındaki ilişkileri daha farklı bir düzeye çıkartmış, Moskova ve Kabil'i özellikle ideolojik bağlamda daha da yakınlaştırmıştır. 20 yıllık bir süreyi kapsayan bu antlaşmanın 4. maddesi her iki ülkenin ulusal güvenliğini, toprak bütünlüğünü ve bağımsızlığını korumak maksadıyla alınacak tedbirleri öngörmekteydi⁴; ki bahsi geçen bu madde, nedenleri çalışmamızın konusunu teşkil eden askeri müdahalenin de hukuki dayanağı olmuştur.

³ O. Vestad, "Nakanune Vvoda Sovetskih Voysk v Afganistan 1978–1979 godı", *Novaya i Noveşşaya İstoriya*, No: 2, 1994, s. 22-23.

⁴ *Dogovor o Drujbe, Dobrososedstve i Sotrudniçestve Mejdu Soyuzom Sovetskih Sotsialistiçeskih Respublik i Demokratiçeskoj Respublikoj Afganistan ot 5 Dekabrya 1978 goda.*

http://www.cawater-info.net/afghanistan/pdf/afghanistan_ussr_cooperation_1978_ru.pdf (E. T.: 13.10.2019)

Darbenin hemen ardından Afganistan'ın milli tarihi ve mevcut geleneksel yapısı çok da dikkate alınmadan hazırlanmış radikal bir reform programını hızlı bir şekilde uygulamaya koyan Terakki Hükümetinin bu hamlesi, halk nezdinde arzu edilen desteği bulamamıştır. Dolayısıyla iktidara gelmelerinin üzerinden kısa bir süre geçmesine rağmen, toplum nezdinde Afganistan Demokratik Halk Partisi'nin politikalarına verilen destek zayıflamış, partiyi oluşturan Halk ve Perçem kanatları hızla hizipleşmiş ve parti içi siyasi mücadele çok daha şiddetli ve kanlı bir kavgaya dönüşmüştür. Hiziplerden daha radikal görüşü benimseyen Halk hareketi giderek baskıyı arttırmış ve Perçem'e mensup önde gelen üyeler ya bir şekilde partiden uzaklaştırılmış ya da sürgün edilmişlerdir. 1979 yılının Mart ayına gelindiğinde rejimin temel dayanak noktası olarak kabul edilen ordu birliklerinde memnuniyetsizlik belirtileri baş göstermiş ve ülkenin batısında yer alan Herat kentinde konuşlanmış 17. Tümen hükümete karşı ayaklanmıştır. Söz konusu isyan büyük bir güçle bastırılmış ve bu hadise ile birlikte Terakki yönetimi Moskova'dan askeri yardım ve müdahale konularında devamlı olarak talepte bulunmaya başlamıştır. Ancak Politbüro söz konusu talepleri karşılama hususunda ilk etapta isteksiz davranmış, bu ülkeye asker göndermenin Afganistan'ın iç meselelerine dışarıdan müdahale olarak değerlendirilebileceğini öngörerek uluslararası arenada elini zayıflatmak istememiştir. 20 Mart 1979 tarihinde Brejnev ile Moskova'da görüşen Terakki, askeri müdahale konusunu bir kez daha dile getirmiş ve Brejnev'den şu yanıtı almıştır:

“Sovyetler Birliği Silahlı Kuvvetlerinin Afganistan'a gönderilmesinin mümkün olup olmadığı hususuna değinmek isterim. Biz bu konuyu çok düşündük ve her yönünle tetkik ettik. Size açıkça söylüyorum. Bunu yapmamız hiç doğru olmaz. Çünkü böyle bir müdahale hem sizin hem de bizim düşmanlarımızın elini güçlendirir”⁵.

⁵ YE. Melkumyan, “Vvod Sovetskih Voysk v Afganistan: Priçini i Posledstviya”, Vestnik RUDN Seriya «Mejdunarodniye Otnoşeniya», No: 1, 2008, s. 55.

12 Nisan 1979 tarihinde gerçekleştirilen Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi Politbüro toplantısında da Afganistan'a yardım ve Terakki Hükümetinin başarısızlığı konuları etraflıca değerlendirilmiş ve sonuç protokolüne Dışişleri Bakanı Andrey Gromiko, KGB Başkanı Yuriy Andropov, Savunma Bakanı Dmitriy Ustinov ve Politbüro'nun dışişlerinden sorumlu üyesi Boris Ponomaryov'un imzalarını taşıyan özel bir rapor eklenmiştir. Bu belgede Afganistan Demokratik Halk Partisi'nin arzu edilen siyasi ivmelenmeyi neden yakalayamadığı ve ülkenin şiddetli bir iç savaşa doğru nasıl savrulmakta olduğu şu ifadelerle belirtilmiştir:

“Son derece sınırlı kaynaklara oldukça ilkel üretim metotlarının kullanıldığı ve iktisadi açıdan geri kalmış bir ülke olan Afganistan'da okuma-yazma oranının çok düşük olması, toplumdaki karmaşık sosyal yapı ve aşiret gelenekleri, dini fanatizm, ülkenin belirli kesimlerinde gözlemlenen aşırı milliyetçilik ve ayrılıkçı ideolojik yapılanmalar hükümetin önündeki en büyük engellerdir”.

Söz konusu analize ek olarak, yine aynı belgede partinin tepe kadrosunun başarısızlığı da açıkça belirtilmiş, mevcut reform programının geniş katılımlı toplumsal bir harekete dönüştürülememesinden parti yöneticileri sorumlu tutulmuştur. Parti içindeki hizipleşmenin olumsuz etkilerine dikkat çekilmiş, Perçem kanadından olan üyelerin büyük bir kısmının partiden tasfiye edildiği, önde gelen üyelerin ise ya suikaste kurban gittikleri ya da ülkeyi terk etmeye zorlandıklarına vurgu yapılmıştır. Hiçbir somut temele dayanmayan baskıcı politikaları uygulamakta olan parti kadrolarının siyasi birikim açısından çok yetersiz kaldıkları da ayrıca ifade edilmiştir. Dış etkiler başlıklı kısımda ise İran'da yaşanmakta olan gelişmelerin Afganistan'daki dini yapılanmaları ve cemaatleri derinden etkilemekte olduğu ve bu yüzden bahsi geçen grupların hükumete karşı cephe almaya başladıklarının altı çizilmiştir. Bu tespite ek olarak, “devrim düşmanları” olarak nitelendirilen silahlı yapılanmaların da komşu Pakistan ve İran sınırlarından hiçbir denetim olmadan rahatça geçip ülkede faaliyet gösterdikleri, Batılı istihbarat örgütlerinin yanı sıra, Çin

istihbaratının da bu gruplara destek verdikleri ifade edilmiştir. Metnin devamında Terakki yönetiminin Herat ayaklanması esnasında yazılı ve sözlü olarak ısrarla ve defalarca kez gündeme getirdiği askeri müdahale taleplerinin reddedilmesinin ise oldukça isabetli bir karar olduğu önemle belirtilmiştir. Zira Sovyetler Birliği Silahlı Kuvvetlerinin Herat isyanını bastırmak amacıyla Afganistan'a girmesi çok ciddi olumsuz sonuçlara sebep olacak, her şeyden önce Moskova'nın prestijine büyük darbe vurulacak, Terakki yönetiminin aslında ne kadar zayıf bir durumda olduğu uluslararası kamuoyu nezdinde net bir şekilde anlaşılacak ve en önemlisi de ülkedeki devrim karşıtı grupların güç kazanmasına ve toplumdaki hükümet karşıtı hareketlerin hızlanmasına yol açılacaktı⁶.

1979 yılının yaz aylarına doğru gelindiğinde Afganistan Demokratik Halk Partisi'nde ikinci adam konumunda bulunan Hafızullah Emin, devletin kritik karar mekanizmalarındaki konumunu güçlendirmiş ve tıpkı kendisi gibi Halk kanadından olan Devlet Başkanı Nur Muhammed Terakki'ye karşı bir iktidar mücadelesine girişmiştir. Mevzubahis siyasi mücadele öyle kritik bir noktaya varmıştır ki, Terakki rakibi Emin'in emri ile önce tutuklanmış, daha sonra tüm görevlerinden azledilmiş ve 8 Ekim 1979 tarihinde de boğdurulmak suretiyle idam edilmiştir. Mevzubahis gelişme Moskova'da deprem etkisi yaratmış, Terakki'nin öldürülmesine özellikle Brejnev çok sert tepki göstermiştir. Hafızullah Emin ise Moskova'ya olan bağlılığının devam ettiğini kanıtlamak amacıyla çok çabalamış, Brejnev'e kendisini kabul etmesi için telgraf üstüne telgraf göndermiş, öte yandan Terakki'nin idam edilmediği, hastalık sebebiyle öldüğü hususunda Politbüro'yu ikna etmeye çalışmıştır. Ancak tüm bu çabalar Moskova nezdinde karşılık bulmamış, Hafızullah Emin sosyalist prensipler doğrultusunda sevk ve idare edilmeye çalışılan sınır komşusu dost bir devletin dost bir yöneticisi olarak değil, kesinlikle güvenilmez ve iktidarı elinde tutabilmek için her türlü suçu işlemeye hazır bir diktatör olarak değerlendirilmiştir. Terakki'nin öldürülmesi Afganistan-SSCB ilişkilerinde ciddi bir kırılma noktası olmuş, bu ülkeye yapılacak askeri

⁶ Melkumyan, "Vvod Sovetskikh Voysk v Afganistan: Priçini i Posledstviya", s. 60.

müdahalenin fitilini ateşleyen sürecin başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Emin her ne kadar iktidarı ele geçirmesinin hemen ardından Moskova'ya olan sadakatini kanıtlamak maksadıyla pek çok girişimde bulduysa da aslında SSCB'ye olan siyasi, iktisadi ve askeri bağımlılığı kırabilmek adına ABD ile de dolaylı yollardan görüşmeye başlamıştı. Üst düzey Pakistanlı yetkililerle gizli olarak yaptığı ve Moskova'yı sert bir şekilde eleştirdiği görüşmelerde bu temsilciler aracılığıyla ABD'li yetkililere her türlü iş birliğine hazır olduğu mesajını göndermesi elbette KGB'nin dikkatinden kaçmıyordu ve kendisinin CIA ile yakın temasta olmasından şüpheleniliyordu⁷. Tabi burada önemli bir hususun altını çizmekte de yarar var: Sovyetlerin askeri müdahale kararını sadece Afganistan'da yaşanan iç meselelere bağlamak ve Hafızullah Emin'in Pakistan üzerinden ABD ile birlikte yürüttüğü faaliyetlerle ilişkilendirmek çok da doğru bir değerlendirme olmaz. Mevzubahis karar alınırken o dönemde yaşanan bazı önemli uluslararası meseleler ve jeopolitik faktörler de son derece etkili olmuştur. Örneğin, Tahran rejimi ile açık bir mücadele içerisinde olan Washington, 1979 yılının sonbahar aylarında içerisinde uçak gemilerinin de bulunduğu büyük bir donanma filosunu Basra Körfezi'ne göndermiş, bu hamle Moskova'da ABD'nin İran'a saldırmaya hazırlanmakta olduğu algısını kuvvetlendirmiştir. "Eğer ABD binlerce kilometre öteden gelip İran'a müdahale etme hakkını kendisinde görüyorsa, o takdirde hemen yanı başımızda bulunan komşu Afganistan'daki mevcut pozisyonumuzu neden zayıflatalım ki?" şeklindeki görüş gerek Politbüro gerekse diğer stratejik devlet kademelerinde hakimiyet kazanmıştır.

Yukarıda izah etmeye çalıştığımız hadiselerin etkisiyle 1979 yılının Aralık ayına gelindiğinde SSCB'nin lider kadrosunu teşkil eden ve Leonid Brejnev, Andrey Gromiko, Yuriy Andropov ve Dmitriy Ustinov'dan oluşan çekirdek ekip Afganistan'a askeri müdahalenin gerekliliği üzerinde yavaş yavaş fikir birliğine varmaya başlamıştı. İlgili kararın nihai olarak

⁷ M. Polinov, "Vso Bilo ne tak Prosto. Priçini i Motivı Vvoda Sovetskih Voysk v Afganistan v 1979 godu", *Obşestvo. Sreda. Razvitiye (Terra Humana)*, No: 4, 2010, s. 66.

alınmasına etki eden son mühim gelişme ise NATO'nun SSCB ile arasındaki nükleer dengeyi yeniden sağlamak amacıyla 12 Aralık 1979'da aldığı kararla Varşova Pakti'na üye ülkelere karşı Avrupa'ya 572 adet orta menzilli Cruise ve Pershing füzesi yerleştirmeye başlaması olmuştur. Zira Politbüro da Afganistan'a askeri birliklerin gönderilmesini öngören kararı aynı tarihte almıştır. Güvenlik gerekçesi ile bizzat Politbüro üyesi Konstantin Çernenko tarafından el yazısı ile kaleme alınan "A'daki mevcut durum üzerine" başlıklı karar metninde Afganistan ve askeri müdahale ifadeleri hiç kullanılmamış, hatta içeriğe ilişkin olarak da herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. Sadece "Politbüro üyelerinin onayı ile hayata geçirilecek faaliyetler konusunda karar verilmiştir" gibi ucu açık ve kararın içeriğini sadece toplantıya iştirak edenlerin bilebileceği bir belge imzalanmıştır⁸. 25 Aralık tarihinde Hafızullah Emin'in bilgisi dahilinde SSCB-Afganistan sınırını geçen askeri birlikler Kabil'e kadar ilerlemiş, 27 Aralıkta gerçekleştirilen Fırtına 333 operasyonuyla da Emin tasfiye edilmiştir.

31 Aralık 1979 tarihinde SSCB Komünist Partisi Merkez Komitesi'ne gönderilen ve Andrey Gromiko, Yuriy Andropov, Dmitriy Ustinov ve Boris Ponomaryov tarafından imzalanmış "Afganistan'da 27-28 Aralık 1979 tarihinde yaşanan gelişmeler üzerine" başlıklı raporda askeri müdahale kararı alınmasını zorunlu kılan faktörler şu şekilde sıralanmıştır:

"Bu yılın Ekim ayı itibariye Hafızullah Emin ve yandaşları tarafından gerçekleştirilen darbenin ve Afganistan Demokratik Halk Partisi Genel Sekreteri ve Afganistan Devrim Konseyi Başkanı Nur Muhammed Terakki'nin öldürülmesinin ardından ülkedeki mevcut durum oldukça kötüleşmiş ve fiilen bir siyasi ve toplumsal kriz durumu ortaya çıkmıştır. Hafızullah Emin şahsi diktatörlüğünü kurmak amacıyla hareket etmiş, bu bağlamda Afganistan Demokratik Halk Partisi'nin ve Afganistan Devrim Konseyinin tüm yetki ve görevlerini ellerinden almıştır. Bizzat

⁸ N. Şilo, "Afganistan 30 let Spustya. Posledstviya Vvoda Sovetskih Voysk v DRA Dlya Stranı i Regiona", *Vestnik MGİMO Universiteta*, No: 2, 2010, s. 154.

Emin tarafından onaylanan dengeli dış politika stratejisi kapsamında da ABD ile yakın ilişkiler kurmak için girişimlerde bulunmuş, bu çerçevede Emin, ABD'nin temsilcileri ile Kabil'de birtakım gizli görüşmeler yapmıştır. Söz konusu görüşmelerin ardından Afganistan Hükümeti, Kabil'de bulunan Amerikan kültür merkezinin çok daha rahat koşullarda çalışabilmesi maksadıyla bu kuruma bir dizi imkanlar sağlamış, yine Hafızullah Emin'in emri ile Afgan istihbaratının Kabil'deki ABD Büyükelçiliğine yönelik olarak yürüttüğü tüm faaliyetler durdurulmuştur. Emin, kendi temsilcileri aracılığı ile ülkedeki radikal-sağ, dinci muhalif gruplar ile temasa geçmiştir. Tüm bu ifade edilen olumsuzluklar Afganistan'da devam etmekte olan devrim hareketini son derece güç koşulların içerisinde doğru sürüklemiş, buna bağlı olarak, Kabil dışındaki diğer vilayetlerde hali hazırda hâkim konumda bulunan devrim karşıtı grupların pozisyonları daha da güçlendirilmiştir. Devrimin ve ülkenin bağımsızlığının tehlike altında olduğunu gören sürgündeki Babrak Karmal ise gerek Afganistan'da gerekse yurtdışında sürgünde bulunan tüm Emin karşıtı grupları birleştirme sorumluluğunu üstlenmiş, ülkesinin ve devrimin selameti için harekete geçmiştir. Komşu Afganistan'da gerçekleştirilen Nisan devriminin tüm kazanımlarını ve SSCB'nin ulusal güvenliğini tehlikeye atan bu olumsuz gelişmelerin meydana getirdiği olağanüstü şartlar dahilinde Afganistan'a askeri yardım yollama kararını almak zaruri hale gelmiştir ki; zaten Hafızullah Emin başkanlığındaki Afganistan Demokratik Halk Partisi Hükümeti bizden bu konuda defalarca kez talepte bulunmuştur. SSCB ile Afganistan Demokratik Cumhuriyeti arasında 5 Aralık 1978 tarihinde imzalanan karşılıklı dostluk ve iş birliği antlaşmasına uygun olarak yeterli sayıdaki Sovyetler Birliği Silahlı Kuvvetleri birliklerinin bu ülkeye gönderilmesi hususunda nihai karara varılmıştır. SSCB askeri birliklerinin ülkeye girmesiyle birlikte, Hafızullah Emin karşıtı yurtsever muhalif gruplar tarafından 27

Aralık'ı 28'e bağlayan gece düzenlenen operasyonla da diktatörlük rejimi tasfiye edilmiştir”⁹.

Tam da bu noktada önemli bir ayrıntıyı belirtmekte fayda var: Ana hatlarını yukarıda aktarmış olduğumuz bu raporda, Emin'in aslında Sovyet Özel Kuvvetlerinin doğrudan iştirak ettiği bir askeri operasyonla devrildiği ve mevzubahis darbeyi yöneten üst kadronun da KGB marifetiyle yurtdışından getirilerek SSCB üzerinden Afganistan'a götürüldüğü gibi kritik hususlara hiç değinilmemiştir.

Sonuç olarak, Soğuk Savaş atmosferinin hüküm sürdüğü bir dönemde SSCB'nin Afganistan'a yönelik olarak gerçekleştirdiği askeri müdahalenin altında yatan tek bir neden olmadığını söylemek mümkündür. Zira İran İslam Devrimi ile işbaşına gelen Tahran'daki yeni rejime gözdağı vermek amacıyla Washington'un Basra Körfezi'ne büyük bir donanma filosu göndermesi ve NATO'nun Varşova Paktı ülkelerine karşı Avrupa'ya çok sayıda orta menzilli füze konuşlandırması gibi uluslararası düzeydeki bazı mühim krizler de bu süreçte önemli rol oynamıştır. Öte yandan, Moskova'nın ideolojik açıdan kendisine yakın gördüğü Afganistan Demokratik Halk Partisi kadrolarının iktidarda kalmasının da SSCB'nin ulusal çıkarları ve milli güvenliği açısından önemi yadsınamazdı. Çünkü ABD destekli silahlı muhalif grupların İran ve Pakistan üzerinden sınır komşusu Afganistan'a devamlı olarak geçtikleri ve etkilerini her geçen gün daha da arttırdıkları o dönem itibarıyla bilinen bir gerçektir. Bu sebeple Moskova'ya yakın kadrolar askeri, siyasi ve iktisadi olarak desteklenmiştir. Dolayısıyla SSCB, ABD'ye karşı bölgedeki pozisyonunu güçlendirmek ve komşu Afganistan'daki mevcut gücünü ve etkisini korumak amacıyla hareket etmiştir.

⁹ Melkumyan, “Vvod Sovetskih Voysk v Afganistan: Priçini i Posledstviya”, s. 63.

Kaynakça

- BREJNEV L., *Leninskim Kursom (Reçi i Stati): V 9 t.*, T. 8., Politizdat, Moskva 1981.
- Dogovor o drujbe, dobrososedstve i sotrudničestve mejdu Soyuzom Sovetskih Sotsialistiçeskih Respublik i Demokratiçeskoj Respublikoj Afganistan ot 5 dekabrya 1978 goda.* http://www.cawater-info.net/afghanistan/pdf/afghanistan_ussr_cooperation_1978_ru.pdf (E. T.: 13.10.2019)
- MELKUMYAN YE., "Vvod Sovetskih Voysk v Afganistan: Priçini i Posledstviya", *Vestnik RUDN Seriya «Mejdunarodniye Otnoşeniya»*, No: 1, 2008, s. 55-67.
- POLINOV M., "Vso Bilo ne tak Prosto. Priçini i Motivı Vvoda Sovetskih Voysk v Afganistan v 1979 godu", *Obşestvo. Sreda. Razvitiye (Terra Humana)*, No: 4, 2010, s. 65-69.
- RUBTSOV V., "Sovetskiy Soyuz v Neob'yavlennoy Voynе v Afganistane (1979-1989 godı): Osmislenie Proşlogo", *Novaya i Noveyşaya İstoriya*, No: 1, 2009, s. 48-70.
- ŞİLO N., "Afganistan 30 let Spustya. Posledstviya Vvoda Sovetskih Voysk v DRA Dlya Stranı i Regiona", *Vestnik MGİMO Universiteta*, No: 2, 2010, s. 153-161.
- VESTAD O., "Nakanune Vvoda Sovetskih Voysk v Afganistan 1978–1979 godı", *Novaya i Noveyşaya İstoriya*, No: 2, 1994, s. 19-35.

